

Opcat-inspektion av Polismyndigheten, polisregion Nord, arresten Luleå den 23 och 24 januari 2019

Inspektionens genomförande

På uppdrag av JO Cecilia Renfors genomförde biträdande enhetschefen Karl Lorentzon tillsammans med föredragandena Simon Törnvall och Nathalie Stenmark (protokollförare) samt notarien Karin Jarlfors den 23 och 24 januari 2019 en oanmäld inspektion av Polismyndigheten, polisregion Nord, arresten Luleå.

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av stationsbefälet AA och tf. stationsbefälsgruppchefen BB. Därefter visades arrestlokalen. En översiktlig granskning gjordes av bl.a. omhändertagande- och arrestantblad, tillsynsblad, avvisiteringsblad, blankett för säkerhetsbedömning, beslutsprotokoll samt incidentrapporter. JO:s medarbetare samtalande under inspektionen med två frihetsberövade personer och sex personer ur personalen. Vissa miljöer fotograferades. Inspektionen avslutades med en genomgång där JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid genomgången deltog tf. lokalpolisområdeschefen och arrestföreståndaren CC samt BB.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Denna verksamhet har under 2019 ett fokus på transporter av frihetsberövade personer.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Arresten Luleå inspekterades av JO:s Opcat-verksamhet den 24 april 2012 (dnr 2075-2012).

Uttalande av JO Renfors med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av JO Cecilia Renfors.

lakttagelser vid inspektionen

Organisation

Arresten finns i polishuset i centrala Luleå i anslutning till bl.a. Åklagarmyndigheten, Luleå tingsrätt och Kriminalvårdens nationella transportenhet. Arresten har sju celler för gripna och anhållna (anhållningsceller) samt fem tillnyktringsceller. Tidigare användes arrestlokalerna för häktesverksamhet.

Under 2018 togs 952 personer in i arresten. Av dem var 600 personer omhändertagna med stöd av lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB), 340 gripna eller anhållna och 12 förvarstagna enligt utlänningslagen. Arresten hölls stängd under ca en månad våren 2018. Vid inspektionens inledning var en person intagen i arresten. Under inspektionens andra dag togs ytterligare tre personer in i arresten.

Det finns tillnyktringsplatser vid Beroendecentrum vid Sunderby sjukhus dit berusade personer kan föras.

Polismyndighetens handbok för arrestverksamheten (PM 2017:63) gäller för verksamheten i arresten. Vid tidpunkten för inspektionen var den skriftliga lokala rutinen för arresten under omarbeting.

I lokalpolisområde Luleå/Boden finns förutom arresten Luleå även en polis-arrest i Boden som är öppen under helger och vid behov.

Bemanning och kompetens

Det finns ett stationsbefäl i tjänst dygnet runt alla dagar i veckan. Arresten har för närvarande tillgång till ca 50 timanställda arrestvakter. Det är alltid minst två arrestvakter i tjänst. Vid inspektionstillfället pågick en rekrytering av två civilanställda arrestvakter som ska ersätta den timanställda personalen. De civilanställda arrestvakterna ska tjänstgöra under kontorstid. Under övrig tid ska arresten bemannas av väktare från ett bevakningsbolag.

All timanställd personal har genomgått en veckas utbildning som anordnas av Polismyndighetens region Nord. Utbildningen omfattar bl.a. självskydd, juridik samt hjärt- och lungräddning. Vidare måste en ny arrestvakt gå bredvid en erfaren kollega under några arbetspass innan han eller hon får utföra självständigt arbete. Därutöver förväntas arrestvakterna ta del av den lokala skriftliga rutinen för arresten Luleå. I november 2018 påbörjades ett arbete med att uppdatera arrestens lokala rutiner. Det arbetet var inte avslutat vid tidpunkten för inspektionen. Vid samtal med personal kom det fram att arrestvakterna i polisområde Norrbotten inte får försätta personer som omhändertagits för berusning på fri fot. Begränsningen har införts eftersom det råder osäkerhet om vilka av arrestvakterna som har den utbildning som krävs för att få vidta en sådan åtgärd.

I samtal med arrestvakterna kom det fram att vissa av dem var av uppfattningen att en person som omhändertagits för berusning ska vara frihetsberövad åtminstone sex timmar. Vidare kom det fram att vissa av dem var osäkra på om en person som var förvarstagen enligt utlänningslagen hade rätt att ringa anhöriga eftersom det var oklart om han hade restriktioner. Stationsbefälen gav i samtal uttryck för att det ska ske en kontinuerlig prövning av om ett omhändertagande för berusning ska bestå.

På arrestvakternas kontor finns en utskrift av Polismyndighetens handbok för arrestverksamheten. Vid samtal med personal kom det fram att vissa arrestvakter inte använder handboken.

Självordsförsök i arresten

På arrestvakternas kontor finns en pärm som innehåller rapporter över incidenter som inträffat i arresten. Vid granskningen av incidentrapporterna kom det fram att det inträffat flera självordsförsök under åren 2007–2018. I fler än 20 fall hade dessa försök skett genom att intagna fäst hängsnaror i anhöllningscellernas inredning. I majoriteten av fallen hade snaran fästs i toalettdörrens gångjärn eller dörrspringa. I fyra fall hade snaran fästs i den väggfasta stolen.

Den 8 augusti 2018 avled en intagen på sjukhus efter att han hängt sig i en snara som konstruerats med hjälp av ett lakan som fästs i toalettdörrens gångjärn. En knapp vecka senare – den 12 augusti 2018 – försökte ytterligare en intagen att hänga sig med en snara som han konstruerat av papperslakan. Snaran hade fästs runt sängkanten mellan britsen och väggen. Den 5 september 2018 inträffade ytterligare ett självordsförsök när en intagen konstruerade en snara som han fäst runt den väggfasta pallen. På grund av självordsförsöken beslutade chefen för polisområde Norrbotten den 20 september 2018 att alla som förvaras i polisområdets arrester från och med den 1 oktober 2018 ska ha tillsyn med en intervall om högst 15 minuter, om inte riskbedömningen föranleder tätare tillsyn. Vidare skedde under 2018 ombyggnad av anhöllningscellerna. Se vidare nedan under rubriken ”Celler”.

Vid samtal med personal kom det fram att personalen under åren vid flera tillfällen påtalat att anhöllningscellerna är undermåliga ur självords- och självskadesynpunkt. Vidare uppgavs att någonting allvarligt behöver inträffa innan ledningen agerar. Liknande uppgifter hade även angetts i en av incidentrapporterna.

Den fysiska miljön

Utrymmet för intag m.m.

De frihetsberövade tas in i arresten genom ett garage. På väggen i garaget hänger en s.k. dragmadrass som kan användas för att förflytta intagna som inte kan gå själva, exempelvis på grund av berusning. I anslutning till garaget finns ett större utrymme som används vid inskrivning av män. Utrymmet är utrustat med bl.a. en bänk där den intagne placeras i samband med inskrivning. Inskrivnin-

gen av kvinnor kan ske i ett inre inskrivningsrum som även används av ingripandepoliser för avrapportering. Det är möjligt att stänga en dörr till rummet i samband med inskrivningen.

Från inskrivningsutrymmet löper en korridor där arrestens tillnyktringsceller är placerade. I en rät vinkel från denna korridor löper ytterligare en korridor där anhållningscellerna finns. I änden av den korridoren finns utgången till arrestens rastgård. Under slutet av 2018 byggdes en av tillnyktringscellerna om till en större WC med toalett, handfat och dusch. Utrymmet är handikappanpassat. Vidare byggdes ett utrymme med anslutande toalett som används för provtagning.

Korridorerna, det större inskrivningsutrymmet och rastgården är kameraövervakade.

Celler

Tillnyktringscellerna saknar inredning förutom en galonmadrass som är placerad direkt på golvet. Cellerna har ett ljusinsläpp med frostat glas i taket. Enligt uppgift är de försedda med kupoler som hindrar att de täcks av snö.

Anhållningscellerna – som tidigare varit häktesceller – har en väggfast inredning bestående av en säng, ett skrivbord och en pall. Uppskattningsvis finns det ett 30 centimeter stort utrymme mellan pallen och golvet. Cellerna är utrustade med en toalett. Toalettstolen är i metall. Samtliga anhållningsceller har ett fönster. För att hindra insyn är de försedda med frostat glas/film som gör att det inte är möjligt att se ut. Inflödet av dagsljus uppfattades av JO:s medarbetare ändå som relativt gott. Det är dock inte möjligt att reglera inflödet av dagsljus.

Efter självmordsförsöken 2018 byggdes samtliga anhållningsceller om under september/oktober. I samband med det togs bl.a. dörren till toaletten och gångjärnen bort, handfatet byttes ut till en modell utan kranar, de glipor som fanns vid fönstrets gångjärn samt mellan sängen och väggen fylldes igen och hyllan i skrivbordet flyttades in mot väggen. Förändringarna skedde för att minska möjligheterna att fästa snaror. Av samma skäl skedde vid ett tidigare tillfälle en modifiering av näten innanför ventilationsgallren i celltaken. Vid den senaste ombyggnaden skedde inte någon förändring av den väggfasta pallen. I samtal med personal beskrevs pallen som en risk ur självmordssynpunkt. Även de papperslakan som normalt finns i anhållningscellerna och som i vissa fall använts för att tillverka snaror beskrevs som ”absolut livsfarliga”.

Celldörrarna är utrustade med bl.a. fjäderbelastade lås (s.k. spanjoletter) som kan användas för att ställa dörren på glänt. Under början av 2018 kärvade låsen och det medförde att det inte var möjligt att öppna celldörrarna. Av den anledningen stängdes arresten ned och de frihetsberövade placerades i andra arrester till dess att låsen hade åtgärdats.

Rastgården

Rastgården har inte förändrats sedan inspektionen 2012 och den uppmättes vid inspektionstillfället till 18 kvm. Den är försedd med ett heltäckande trätak för att förhindra att snö faller in. Luft från utsidan samt visst dagsljus kan nå den intagne mellan fasta solskyddslameller placerade knappt tre meter ovanför golvnivå. JO:s medarbetare upplevde rastgården som ett mörkt och slutet rum.

I protokollet från inspektionen 2012 framgår att polisledningen uppgav att rastgården hade utformats för att minska insynen från bl.a. närliggande byggnader.

Ankomsten till arresten

Den polispatrull som för in den frihetsberövade till arresten genomför avvisiteringen. Arrestvakterna kan vid behov hjälpa till.

Förmansprovningens genomförs av stationsbefälet som går ut till arrestintaget och talar med den som ska skrivas in. Det är stationsbefälet som fastställer säkerhetsbedömningen. Vid granskningen av handlingar noterades att det i vissa fall saknades säkerhetsbedömningar och att dokumentationen av dessa i många fall var bristfällig. Bristen bestod i bl.a. att det inte framgick vem som hade fastställt säkerhetsbedömningen.

JO:s medarbetare närvarade vid två inskrivningar. De intagna bemöttes på ett korrekt och vänligt sätt av polispersonalen. Det uppmärksammades dock att det vid inskrivningarna fanns många poliser i inskrivningsutrymmet som inte hade med den pågående inskrivningen att göra. Som mest befann det sig åtta personer i utrymmet samtidigt som en intagen avvisiterades och bytte kläder.

Tillsyn

Enligt ett beslut den 10 januari 2018 ska tillsynsbladen förvaras i särskilt avsedda fack på arrestvakternas kontor tillsammans med protokoll över frihetsberövanden. Tidigare var tillsynsbladen fastsatta på celldörrarna. Det kritiserades eftersom viktig information kunde missas att dokumenteras och överlämnas vid personalbyten.

Under inspektionen iakttog JO:s medarbetare att arrestvakterna signerade tillsynsbladet innan tillsynen skedde. Vid granskningen av tillsynsbladen noterades att tidpunkten för tillsyn varje kvart anges ha ägt rum på klockslagen 00, 15, 30 och 45. I samtal med arrestvakterna uppgav de att den tätare tillsynen gör att arbetsituationen kan bli mycket stressig vid hög beläggning. Det kan leda till att de inte hinner ta rast.

Information till intagna

Polismyndighetens informationsblad "Information till LOB-omhändertagen" är uppsatt på dörren till alla tillnyktringsceller och placeras även bland den frihetsberövades tillhörigheter. Myndighetens informationsblad "Information till misstänkta och frihetsberövade" är uppsatt på dörren till anhållningscellerna. Informationsbladet lämnas även till de frihetsberövade. Vid samtal med en

förvarstagen enligt utlänningslagen kom det fram att han hade reagerat på att han fått informationsbladet trots att han inte var misstänkt för brott.

Utomhusvistelse

De intagna ges möjlighet till utomhusvistelse på rastgården minst en timme per dag. Frihetsberövade som röker får komma ut på rastgården minst fyra gånger per dag.

Hälso- och sjukvård

Arresten har ett jourläkaravtal med Stadsvikens hälsocentral som drivs av Region Norrbotten. Hälsocentralen har dock överlämnat ansvaret för läkarbedömningar av intagna till den privatägda Vårdcentralen NorraHamn under vardagar kl. 8–17. Vid samtalen med personal kom det fram att vårdcentralens läkare inte vill besöka arresten utan anser att polisen i stället ska transportera den frihetsberövade till vårdcentralen. Av den anledningen tillkallas ofta i stället jourhavande läkare via 1177.

Bemötande

I samtal mellan personal och med JO:s medarbetare kallade personalen de frihetsberövade för ”tjuvar”, ”småtjuvar” och ”fyllon”. Vidare noterades att det ovanför dragmadrassen i garaget fanns en handskriven skylt med följande text:

”DRAGMADRASS
↓
FÖR FOLK UTAN BEN!! (LOB)
☺”

Förmansprövning på distans

Utanför kontorstid ansvarar stationsbefälet i Luleå för förmansprövning av personer som tas in i samtliga arrester i polisområde Norrbotten, dvs. arresterna i Arjeplog, Arvidsjaur, Boden, Gällivare, Haparanda, Jokkmokk, Kalix, Kiruna, Pajala och Piteå. Förmansprövningen på distans sker per telefon. Vid samtalen med stationsbefäl kom det fram att det är svårt att göra en ordentlig prövning endast per telefon, bl.a. eftersom viktig information inte alltid förmedlas till stationsbefälen.

Transporter av frihetsberövade

Det är stationsbefälet som vid behov beställer transporter hos Kriminalvårdens nationella transportenhet. Vid samtalen med personal kom det fram att de bestämmelser om transport som trädde i kraft den 1 april 2017 inte inneburit någon egentlig avlastning för polisen. Kriminalvården kan sällan genomföra transporter inom rimlig tid. Polisen transporterar fortfarande intagna bl.a. i samband med häktningsförhandlingar. Vidare kom det fram att polisen i princip alltid genomför transporter av unga som är omhändertagna enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, eftersom Kriminalvården sällan kan genomföra dessa inom rimlig tid. Långa transporter brukar lösas genom att Polismyndigheten tar ut personal på övertid som flyger med den unge. Krimi-

nalvården står kostnaden för flygbiljetterna. Sådana transporter sker vid ca tio tillfällen per år. För att synliggöra problemen med transporterna upprättas avvikelserapporter när Kriminalvården inte kan genomföra en transport eller erbjuder ett datum för långt fram i tiden.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser under inspektionen. I diskussionen med arrestföreståndaren och tf. stationsbefälsgruppchefen kom i huvudsak följande fram.

Utbildning av arrestvakter m.m.

De tillsvidareanställda arrestvakterna kommer att få samma utbildning som arrestvakterna i dag får via Polismyndighetens kompetenscentrum. Det bevakningsbolag som ska ansvara för bemanningen av arresten utanför kontorstid kommer att få en kravspecifikation av Polismyndigheten i fråga om den utbildning väktarna ska ha. Polismyndigheten ansvarar för den kompletterande utbildning som krävs för att väktarna ska kunna förordnas som arrestvakter. Myndigheten ansvarar även för den fortlöpande utbildning som kan behövas.

På fråga om vilken information arrestvakterna får om de frihetsberövade uppgav företrädarna för arresten att arrestvakterna får skriftlig information om brottsmisstanke och vem som handlägger förundersökningen. Vill en intagen ringa ett telefonsamtal får han eller hon alltid låna en telefon om det inte finns restriktioner som hindrar det.

Självmordsförsök i arresten

Enligt företrädarna för arresten är det inte säkert att det material som JO:s medarbetare granskat är fullständigt och det kan saknas incidentrapporter. De papperslakan som används i dag har bedömts som mindre farliga än de tyglakan som användes tidigare. Polismyndigheten har undersökt om det finns något bättre alternativ till papperslakan, men har fått beskedet att så inte är fallet. Det har införskaffats filter till arresten som är tillverkade i ett tjockt tyg, vilket gör dem svårare att konstruera hängsnaror av.

Företrädarna för arresten känner inte till om erfarenheterna från arbetet med att förebygga självmord och andra självskadande handlingar har förts vidare i Polismyndigheten.

Tillsyn

Arresten Luleå har tidigare försökt dokumentera tillsyn med hjälp av elektronisk utrustning som placerats utanför cellerna. Tekniken fungerade emellertid inte. Med stor sannolikhet ska arresten Luleå delta i ett pilotprojekt med digital arrestliggare. Företrädarna för arresten känner inte till om det innebär att det även kommer att vara möjligt att dokumentera tillsynen elektroniskt.

Det finns inte några särskilda regler för i vilka situationer som det kan kallas in extra personal. Arrestvakterna är instruerade att meddela stationsbefälet när de

upplever att arbetet blir för stressigt. Arrestvakterna brukar säga till när det behövs mer personal. Det är viktigt att det finns en bra kommunikation mellan stationsbefälen och arrestvakterna i denna fråga.

Information till intagna

Enligt företrädarna för arresten finns det bara två informationsblad att ge till personer som tas in i arresten. Det är bladen ”Information till LOB-omhändertagen” och ”Information till misstänkta och frihetsberövade”. Det finns inte något särskilt informationsblad som kan lämnas till t.ex. personer tagna i förvar enligt utlänningslagen.

Hälso- och sjukvård

Företrädare för lokalpolisområde Luleå/Boden har regelbundna möten med företrädare för Region Norrbotten. Polismyndigheten har lyft frågan om att jourläkaravtalet inte efterlevs.

Bemötande

Företrädarna för arresten kände inte till skylten ovanför dragmadrassen i garaget. När skylten uppmärksammades skickades det ut ett mejl till stationsbefälen med en fråga om vem som hade satt upp skylten. Det fördes även samtal med den person som hade satt upp skylten. Begrepp som ”tjuvar”, ”fyllon” m.m. ska inte användas vare sig vid samtal om eller med intagna i arresten.

En anledning till att fler än nödvändigt vistas i utrymmet för inskrivning kan vara att en del av personalen tar en genväg från parkeringen via arresten till fikarummet. Fikarummet kommer att flyttas, vilket bör medföra att personal som inte har något ärende till arresten inte passerar genom inskrivningsutrymmet. I samband med kroppsvisitation och kroppsbesiktning brukar den frihetsberövade tillfrågas om han eller hon vill byta om i ett enskilt utrymme. Det är även möjligt att använda det inre inskrivningsrummet för att undvika att de intagna exponeras mer än nödvändigt. Ett skäl till att man regelmässigt använder det större utrymmet vid garaget är att det där finns mer plats att hantera stökiga personer.

Förmansprovning på distans

Det är svårt för stationsbefälen att göra en ordentlig provning per telefon. Det finns risk att viktig information går förlorad även om ljud- och bildöverföring används. En sådan lösning är dock bättre än enbart telefon.

Uppgifter som hämtats in efter inspektionen

Arrestföreståndaren har efter inspektionen meddelat att det skedde en behovs-anmälan angående ombyggnad av arresten den 10 oktober 2017. Beslutet att genomföra ombyggnaden meddelades den 13 juli 2018. Arbetet skulle påbörjas vecka 32 och vara slutfört vecka 35. Det fördröjdes dock och kunde inledas först den 3 september 2018 (vecka 36).

Vid protokollet

Nathalie Stenmark

Justeras 2019-03-18

Karl Lorentzon

Uttalanden av JO med anledning av inspektionen

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Självordsförsök i arresten

Personer som tas in i en arrest befinner sig ofta i en utsatt situation. Det kan leda till en ökad risk för självmord och andra självskadande handlingar. Av den anledningen har jag under flera års tid framhållit vikten av att det sker en säkerhetsbedömning av den som tas in i en arrest och att beslutad tillsyn utförs på ett korrekt sätt. En annan viktig del i det förebyggande arbetet är att arrestcellerna är utformade på ett sätt som i största möjliga utsträckning hindrar bl.a. självmord. Brister i den fysiska miljön som ökar risken för sådana handlingar måste åtgärdas så snart de upptäcks.

Av protokollet framgår att anhållningscellerna i arresten Luleå tidigare användes som häktesceller och att de innan den senaste ombyggnaden var utrustade med bl.a. dörrar till toaletterna. Det har skett ett stort antal självmordsförsök i arresten. I flera av dessa fall har intagna försökt hänga sig i snaror som de fäst i olika inredningsdetaljer i anhållningscellerna. Jag har tagit del av upprättade incidentrapporter och kan konstatera att redan 2007 försökte en intagen hänga sig med en snara som han hade satt fast i toalettdörren i en av anhållningscellerna. I vart fall från den tidpunkten måste det ha stått klart för dåvarande Polismyndigheten i Norrbottens län att det fanns brister i anhållningscellerna som behövde åtgärdas. Trots detta skedde inte några förändringar, och 2009 inträffade åtminstone ytterligare fyra incidenter där intagna fäste snaror i toalettdörrarna. Därefter har toalettdörrarna använts vid åtminstone ytterligare nio självmordsförsök under 2010–2014 och 2017.

Först 2018 beslutade Polismyndigheten att arrestcellerna skulle byggas om. Innan ombyggnaden kunde påbörjas inträffade ytterligare två självmordsförsök, varav ett med dödlig utgång. Det är mycket allvarligt att det dröjde mer än tio år innan nödvändiga förändringar skedde och tidsutdräkten fick mycket allvarliga konsekvenser. Vidare är det enligt min mening anmärkningsvärt att den väggfasta pallen i anhållningscellerna inte har förändrats. Den har använts vid åtminstone tre självmordsförsök i arresten Luleå. Liknande pallar finns även i andra polisarresten.

Det är även allvarligt att polispersonal – enligt vad som kommit fram vid inspektionen – anser att det inte är meningsfullt att påtala fel och brister. Enligt personalen måste det inträffa något allvarligt innan det sker någon förändring. Ett sådant förhållningssätt är enligt min mening inte förenligt med de krav som bör kunna ställas på ett förebyggande arbete för att minska riskerna för självmord och andra självskadande handlingar.

Det är viktigt att Polismyndigheten drar nytta av erfarenheterna från arresten Luleå, och använder dessa i myndighetens fortsatta arbete för att förebygga

själv mord och andra självskadande handlingar. Erfarenheterna bör i första hand kunna komma till nytta när det gäller utformningen av Polismyndighetens arrestceller. **Senast den 30 juni 2019** ska Polismyndigheten åiterrapportera till JO vilka åtgärder som myndigheten har genomfört eller tänker genomföra med anledning av mitt uttalande.

Dokumentation av säkerhetsbedömningar

Vid granskningen av säkerhetsbedömningarna uppmärksammades att dokumentationen i flera fall var bristfällig. Som jag har framhållit tidigare utgör säkerhetsbedömningarna en viktig del i arbetet med att förebygga bl.a. självmord. Det är ett grundläggande krav ur rättssäkerhets- och kontrollsynpunkt att dessa bedömningar dokumenteras på ett korrekt sätt.

Tillsyn

I arbetet med att förebygga självmord och självskadande handlingar ingår också att de intagna ses till i enlighet med beslutad tillsyn och att utförd tillsyn dokumenteras på ett korrekt sätt. Jag har tidigare vid flera tillfällen uttalat att dokumentationen av tillsyn måste återge den faktiska tidpunkten för när tillsyn skett. Tidsangivelsen kan ha en avgörande betydelse för att i efterhand kunna granska vad som hänt en intagen. Även i denna del är det ett grundläggande krav ur rättssäkerhets- och kontrollsynpunkt att dokumentationen sker i enlighet med gällande regelverk (se mina uttalanden i protokollet från Opcat-inspektioner av arresten Lund den 11 och 12 oktober 2017, dnr 6465-2017 och arresten Lidköping den 26 mars 2018, dnr 4222-2018). Av de granskade tillsynsbladen framgår att tidpunkten för tillsyn vid kvartstillsyn genomgående anges ha ägt rum på klockslagen 00, 15, 30 och 45. Trots att arresten Luleå är förhållandevis liten är det inte sannolikt att arrestpersonalen förmår att se till flera intagna samma klockslag under en längre period. Jag förutsätter att Polismyndigheten vidtar de åtgärder som krävs för att dokumentationen av tillsyn i fortsättningen ska spegla de verkliga förhållandena.

Utbildning av personal och bemötande av intagna

Jag har vid flera tillfällen pekat på vikten av att arrestvakter har tillräcklig utbildning och kunskap om de rutiner som gäller för arbetet i en arrest samt framhållit Polismyndighetens ansvar i detta avseende. Vidare har jag i dessa sammanhang understrukit vikten av att Polismyndigheten tar fram en handbok för arrestverksamheten (se t.ex. JO 2018/19 s. 387).

Polismyndigheten har slutfört arbetet med handboken för arrestverksamheten. Rätt tillämpad utgör den ett viktigt och bra hjälpmedel för bl.a. arrestvakterna. Av den anledningen är det förvånande att det kommit fram att vissa arrestvakter i arresten Luleå inte använder sig av handboken. Den ska naturligtvis användas, och jag utgår från att Polismyndigheten – t.ex. i samband med utbildningar av arrestvakter – framhåller vikten av att de som arbetar i arresten är väl förtrogna med arresthandboken. Arresthandboken behöver som regel kompletteras med lokala rutiner för en arrest. Jag välkomnar det arbete som pågår med att

uppdatera de lokala rutinerna för arresten Luleå, och utgår från att detta arbete kommer att prioriteras.

I protokollet har det kommit fram uppgifter som talar för att arrestvakterna är i behov av kompletterande utbildning. Vid inspektionstillfället pågick en rekrytering av nya arrestvakter som ska tillsvidareanställas av Polismyndigheten. Jag vill understryka vikten av att de nya arrestvakterna och även vaktbolagets personal, som ska bemanna arresten utanför kontorstid, får den utbildning som krävs för att de ska kunna tjänstgöra i arresten.

Vid inspektionen har det kommit fram uppgifter om att vissa i personalen använder uttryck om de intagna som måste uppfattas som nedsättande. Av den anledningen vill jag erinra om vikten av att intagna i en arrest bemöts med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet. Vidare gäller att alla anställda vid Polismyndigheten i sina kontakter med allmänheten ska uppträda så hänsynsfullt som möjligt, visa behärskning och uppträda på ett sätt som inger förtroende (se mitt uttalande efter en Opcat-inspektion av arresten Växjö den 16 oktober 2013, dnr 5260-2013 samt 1 kap. 4 § häkteslagen och 10 § polisförordningen). Det är en självklarhet att personalen inte heller sinsemellan ska använda nedsättande uttryck om de intagna.

Fysiska förhållanden

I ett beslut den 18 juni 2014 om möjligheten till utomhusvistelse för intagna i landets polisarrester betonade jag bl.a. att rastgårdarna bör ha ett ordentligt ljusinsläpp och frisk luft för att syftet med utomhusvistelsen ska uppnås (dnr 2054-2013).

Det begränsade inflödet av dagsljus och frisk luft på rastgården i arresten Luleå gör att den i sin nuvarande utformning inte kan anses tillgodose syftet med en utomhusvistelse. Polismyndigheten behöver därför vidta åtgärder för att förbättra utformningen av rastgården. Av protokollet framgår även att det saknas möjlighet att reglera ljusinsläppet i anhållningscellerna. Polismyndigheten ska **senast den 30 juni 2019** redovisa till JO vilka åtgärder som har vidtagits eller kommer att vidtas.

Förmansprövning på distans

Av protokollet framgår att stationsbefålet i Luleå utanför kontorstid ansvarar för förmansprövningen avseende personer som tas in i samtliga arrester i polisområde Norrbotten. Förmansprövningen sker på distans per telefon.

Jag vill uppmärksamma Polismyndigheten på mitt uttalande efter en Opcat-inspektion av bl.a. arresten Lycksele den 20–22 november 2018 (dnr 7556-2018) om förmansprövning på distans. En sådan prövning kan vara acceptabel i undantagsfall när en omhändertagen ska tas in i en arrest som bara är öppen vid behov och förmannen är stationerad på en annan polisstation långt därifrån. Prövningen bör i första hand ske med ljud- och bildöverföring. På så sätt ges

förmannen bättre förutsättningar att genomföra prövningen än vid en prövning per telefon. De senaste årens teknikutveckling bör ha förbättrat möjligheterna att ordna med de tekniska lösningar som krävs för att prövningen ska kunna ske med ljud- och bildöverföring. Därmed bör det bara i undantagsfall få förekomma att prövningen sker enbart per telefon. Om prövningen ändå sker på ett sådant sätt bör förmannen enligt min mening regelmässigt även tala direkt med den omhändertagne, om hans eller hennes tillstånd tillåter det.

Hälso- och sjukvård

En intagen som behöver hälso- och sjukvård ska undersökas av läkare. Läkare ska också tillkallas om en intagen begär det och det inte är uppenbart att en sådan undersökning inte behövs (5 kap. 1 § häkteslagen). Varje förvaringslokal ska ha tillgång till legitimerad läkare och personal med lämplig sjukvårdsutbildning (15 § häktesförordningen).

Eftersom Polismyndigheten upplever att jourläkaravtalet inte efterlevs rekommenderar jag myndigheten att se över den nuvarande situationen för att säkerställa att myndigheten vid behov kan kalla vårdpersonal till arresten.

I övrigt ger protokollet inte anledning till några uttalanden från min sida.

Återrapportering

Det ovan redovisade innebär att Polismyndigheten **senast den 30 juni 2019** till JO ska återrapportera vilka åtgärder myndigheten har genomfört eller ska genomföra när det gäller:

1. vilka åtgärder som vidtagits med anledning av mitt uttalande om självmordsförsöken i arresten Luleå,
2. möjligheten att reglera ljusinsläppet i anhållningscellerna, och
3. utformningen av rastgården.

2019-03-18

Cecilia Renfors